

Sammanfattning av årsrapporten för havs- och fiskeriprogrammet 2021

Inledning

Det svenska programmet för den Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF), havs- och fiskeriprogrammet, består av stöd för att utveckla ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart fiske och vattenbruk i Sverige. Dessutom ska det realisera delar av EU:s integrerade havspolitik och flera miljödirektiv.

Programmet omfattar totalt 164 miljoner euro, där EU står för den största delen av finansieringen, drygt 73 procent vilket motsvarar drygt 120 miljoner euro. Resterande del finansieras med svenska medel i form av statliga pengar och medfinansiering från andra offentliga aktörer. Vid årsskiftet hade det beviljats stöd för motsvarande ca 156 miljoner euro inom programmet vilket motsvarar ca 95 procent av den totala programbudgeten. Hittills har ca 102 miljoner euro (63 procent av budget) utbetalats.

Utbetalningar till och med år 2021.

	Totalt utbetalt (euro)	Andel utbetalt (%)
Unionsprioritering 1	17 296 828	46,5%
Unionsprioritering 2	9 935 280	61,9%
Unionsprioritering 3	52 972 253	74,4%
Unionsprioritering 4	8 858 917	60,5%
Unionsprioritering 5	5 018 092	76,9%
Unionsprioritering 6	2 328 486	36,7%
Tekniskt stöd	5 688 450	64,5%
Totalt	102 098 306	63,5%

I programmet beskriver Sverige hur de unionsprioriteringar som medfinansieras genom EHFF ska genomföras. Fonden ingår i ett gemensamt, nationellt strategiskt ramverk som även omfattar övriga så kallade struktur- och investeringsfonder i EU (landsbygdsfonden, socialfonden, regionalfonden).

Programmet ska både främja de mål om tillväxt, arbetstillfällen och hållbarhet som ingår i reformen av den gemensamma fiskeripolitiken (GFP) och bidra till att uppnå EU:s gemensamma tillväxt- och sysselsättningsstrategi (den s.k. EU 2020-strategin), samt den svenska livsmedelsstrategin.

Sveriges målsättning med programmet är att det ska:

- utveckla ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart fiske och vattenbruk i Sverige
- stödja kustnära samhällen att diversifiera sin ekonomi
- finansiera projekt som skapar nya jobb och förbättra livskvaliteten längs kusten
- göra det lättare att få finansiering.

För att nå målsättningen med programmet beviljas stöd inom sex unionsprioriteringar:

1. Hållbart och konkurrenskraftigt fiske. Här kan man bland annat få stöd för fiskerelaterade miljöåtgärder och utbildning inom fiske.

2. Hållbart och konkurrenskraftigt vattenbruk. Här kan man bland annat få stöd för att starta ett hållbart vattenbruksföretag och för att odla i recirkulerande system.
3. Genomförande av fiskeripolitiken (datainsamling samt kontroll och tillsyn). Här söker myndigheterna stöd för att utföra sina uppdrag gällande datainsamling samt kontroll. Stöd ges även till privata aktörer för kontrollaktiviteter.
4. Lokalt ledd utveckling. Här kan man få stöd för projekt som leder till utveckling i ett leaderområde.
5. Saluföring och beredning. Här kan man få stöd för beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter.
6. Främja genomförandet av den integrerade havspolitik. Här kan man få stöd för projekt som syftar till att skydda den marina miljön och den biologiska mångfalden.

För att man ska kunna få ta del stöd i havs- och fiskeriprogrammet måste man uppfylla de lagkrav som gäller för den gemensamma fiskeripolitiken (GFP). Om man har brutit mot bestämmelserna i GFP kommer myndigheten att avslå ansökan. Det som kontrolleras är; att fartyget inte finns med i förteckningen över fartyg som begått illegalt fiske, att inga allvarliga överträdelse begåtts av den som äger fartyget eller har fiskelicensen, att den sökande inte är dömd för bedrägeri eller har ett återbetalningskrav för stöd från EHFF. För ansökningar inom vattenbruk kontrolleras också att den sökande inte blivit dömd för miljöbrott.

Genomförande under 2021

Under 2021 har det övergripande varit en acceptabel beviljandegrad för samtliga unionsprioriteringar och betalningstakten har ökat och varit god för flertalet unionsprioriteringar. Branschen har påverkats av coronapandemin och det har påverkat programgenomförandet genom att projekt har blivit försenade.

En programändring har gjorts under 2021. Programändringen bestod i införande av åtgärden permanent upphörande av fiskeverksamhet. Anledningen till att denna åtgärd infördes var dels att hantera problematiken med flottbalansen och torsksituationen i Östersjönsområdet samtidigt som det öka nyttjandet av fondens medel. Utfallet i åtgärden var lågt. Av de 35 miljoner som avsatts blev bara 11 miljoner ansökta.

Hittills uppgår de faktiska utbetalningarna till drygt 102,1 miljoner euro, varav 5,7 miljoner euro är TA-medel. Detta betyder att ca 63 % av total budget har utbetalats (se tabell ovan).

Antalet avslutade projekt och investeringar är fortsatt lågt inom vissa åtgärder vilket skapar osäkerhet kring vilka resultat och utfall som programmet kommer att generera. Ett lågt antal avslutade projekt beror främst på att dessa ofta är tidsmässigt långa. Några investeringsåtgärder har vid olika tillfällen tillförts nya pengar och har därför en lägre andel avslutade investeringar. Kostnadsbilden för att generera projekt och investeringar har ökat jämfört med förväntade kostnader från föregående programperiod, i vissa fall mycket kraftigt.

Efterfrågan på stöd varierar kraftigt mellan åtgärder och unionsprioriteringar. Vissa åtgärder har haft medelsbrist sedan en längre tid medan andra har ett mer begränsat söktryck. Orsakerna till detta varierar. I vissa fall har nationell finansiering utanför programmet använts

för att genomföra prioriterade satsningar. Det finns också exempel på den omvända situationen, där tillgängliga medel inte sökts på grund av bristande möjlighet till offentlig medfinansiering av projekten.

Inom UP 2 är det främst åtgärden Kommunal planering av vattenbruk som haft en låg beviljandegrad. Här tillfördes offentlig medfinansiering för att göra åtgärden attraktiv för fler potentiella stödmottagare. Detta resulterade i nya ansökningar.

Insatser för att öka genomförandetakten inom UP 3 har varit särskilt viktiga eftersom denna UP står för en stor andel av den totala programbudgeten. Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten har haft en löpande dialog och åtgärder för att prioritera och påskynda handläggningen vilket gav resultat.

Inom UP 6 hade Jordbruksverket förväntat sig ett större intresse från länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten som stödmottagare. Därför har myndigheterna haft en löpande diskussion om genomförandet av åtgärderna inom UP 6 som resulterat i ansökningar, och åtgärderna fungerar avsevärt bättre.

Översyn inför programavslut

Mot slutet av programperioden behövs en översyn av omfördelningar av medel både inom och mellan unionsprioriteringar och åtgärder. Detta för att öka nyttjandet av programmets totala budget. Utöver detta har kommissionen lagt fram ett förslag om ett krav på att det ska vara obligatoriskt att använda pingers, ett slags ljudsignal som ska göra att tumlare i Östersjön inte fastnar i näten, vilket kan påverka behovet av stöd.

Handläggning

Ett problem för programgenomförandet är de långa handläggningstiderna som leder till att de sökande får vänta på både beslut om stöd och utbetalningar. För att komma tillrätta med detta har Jordbruksverket infört en rad processer för att förenkla och snabba på handläggningen för både beslut och utbetalningar.

Handläggningsläget för ansökan om stöd har under året 2021 varit kontrollerbar och i balans i förhållande till antalet handläggare.

Handläggningsläget om ansökan för utbetalning har under året varit extremt pressat. Det pressade läget på utbetalning har inneburit omprioriteringar och handläggningen har under året prioriterats i form av inlåning av handläggare.

Ärendehandläggningen har motsvarat ca 46 procent av arbetstiden. Detta beror på att handläggarna arbetat med andra stöd och arbetsuppgifter. Medarbetarna har även behövt prioritera bedrägeriutredningar, internkontroller samt den nya programperioden.

Resultat

Programmets utfall och resultat är viktiga att mäta för att kunna övervaka att utvecklingen går i den takt som det är tänkt. Därför finns det också uppsatta mål att jämföra med. Målen är satta till 2023 eftersom det kan ta längre tid än själva programperioden (2014–2020) för resultaten att realiseras.

Antal projekt och investeringar

Tabell 1–6 visar programmets utfall. Med utfall menas antalet projekt och investeringar som har genomförts med stöd av havs- och fiskeriprogrammet till och med år 2021 inom respektive åtgärd. Sammanställningen av utfallet kan ses som ett första steg för att kunna åstadkomma resultat med stöden. För åtgärd III.3 visar tabellen antal utvalda lokala utvecklingsstrategier i stället för antal projekt.

Tabell 1. Främjande av ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske (unionsprioritering 1).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Åtgärdskod	Mål 2023	Resultat 2021
37	Utveckling av bevarandeåtgärder och regionalt samarbete	I.14	5	6
38	Investeringar inom fiske	I.15	126	83
39	Nya tekniska lösningar inom fiske och nya former av förvaltning och organisation inom fiske	I.16	11	5
40.1.a	Samla in förlorade fiskeredskap eller marint skräp	I.17	34	26
43.2	Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar - Anpassning till landningsskyldigheten	I.24	4	2
40.1.b–g	Bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald och bevarandeprojekt för skyddade områden	I.18	21	17
36	System för tilldelning av fiskemöjligheter	I.13	2	2
42	Investeringar som höjer kvalitet och mervärde på vildfångad fisk	I.22	29	25
43.1 + 3	Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar - Förbättrad infrastruktur	I.23	16	13
30	Diversifiering inom fiske	I.6	9	6
26	Utveckling av produkter och processer inom fiske	I.1	2	4
28	Partnerskap mellan forskare och fiskare	I.3	2	1

Artikel i EHFF	Åtgärd	Åtgärdskod	Mål 2023	Resultat 2021
29.1-2	Kompetensutveckling och informationsinsatser inom fiske	I.4	6	11
33.1d	Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet	I.9	60	54
34	Permanent upphörande av fiskeverksamhet	I.10	13	3

Tabell 2. Främjande av ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat vattenbruk (unionsprioritering 2).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Åtgärdskod	Mål 2023	Resultat 2021
47	Innovationsprojekt inom vattenbruk	II.1	7	9
48.1.a–d	Produktiva investeringar i vattenbruk	II.2	27	25
52	Startstöd för hållbara vattenbruksföretag	II.8	18	12
48.ei	Miljöinvesteringar i vattenbruk	II.3	27	25
51	Kommunal planering av vattenbruk	II.7	10	2
56	Djurs hälsa och välbefinnande	II.12	4	2
50	Kompetensutveckling och informationsinsatser inom vattenbruk	II.6	6	6

Tabell 3. Främjande av genomförandet av den gemensamma fiskeripolitikens regler (unionsprioritering 3).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Åtgärdskod	Mål 2023	Resultat 2021
77	Datainsamling	VI.2	2	2
76	Kontroll och tillsyn av fiske -stöd till ansvarsmyndigheter och kontroll och tillsyn av fiske – stöd till privata aktörer	VI.1	107	99

Tabell 4. Fler arbetstillfällen och bättre territoriell sammanhållning (unionsprioritering 4).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Åtgärdskod	Mål 2023	Resultat 2021
62.1.a	Förberedande stöd LLU	III.1	4	8
63	Genomförande av lokala utvecklingsstrategier och driftkostnader	III.3	10	13
64	Samarbetsprojekt	III.4	11	10

Tabell 5. Främjande av saluföring och beredning (unionsprioritering 5).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Åtgärdskod	Mål 2023	Resultat 2021
66	Produktions- och saluföringsplaner	IV.1	30	28
68	Bilda producent- eller branschorganisationer och saluföringsåtgärder	IV.3	39	29
69	Beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter	IV.4	55	47

Tabell 6. Främjande av genomförandet av en integrerad havspolitik (unionsprioritering 6).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Åtgärdskod	Mål 2023	Resultat 2021
80.1.b	Skydd av havsmiljön	VIII.2	11	5
80.1.c	Öka kunskapen om havsmiljön	VIII.3	4	4

Resultat av projekten och investeringarna

Tabell 7–11 visar de resultat som har uppnåtts genom projekt och investeringar som genomfördes med stöd av havs- och fiskeriprogrammet till och med år 2021. Resultaten redovisas genom indikatorer som är gemensamma för EU-länderna. Indikatorerna mäter kortsiktiga effekter som uppnåtts redan vid projektets eller investeringens avslut och ger en indikation på i vilken grad man kan förvänta sig att långsiktiga effekter kommer att uppstå. De långsiktiga effekterna man vill uppnå med programmet och fonden är tätt kopplade till det specifika målet för projektet eller investeringen, vilket också framgår i tabellerna.

De flesta av programmets indikatorer visar att programmet tydligt bidrar till en positiv utveckling mot programmets mål och flera mål är redan uppnådda. Däremot har arealen skyddade områden inom UP 1 och UP 6 inte ökat tillräckligt genom stöd från programmet och tillhörande resultatindikatorer ligger därför långt ifrån programmets mål. Detta förklaras av att hittills avslutade projekt som bidrar till resultatindikatorerna i låg utsträckning har avsett att upprätta nya skyddsområden. Nationellt utförs mycket arbete på denna front, men detta har hittills finansierats utanför programmet.

Tabell 7. Främjande av ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske (unionsprioritering 1).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål 2023	Resultat 2021
1.1	Förändring av produktionsvärdet (tusen euro)	1 100	1018
1.2	Förändring av produktionsvolymen (ton)	0	27
1.3	Förändring av nettovinster (tusen euro)	180	385

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål 2023	Resultat 2021
1.4.a	Förändring av oönskade fångster (ton)	-2 300	-542
1.4.b	Förändring av oönskade fångster (%)	-75	-94
1.5	Förändring av fiskets bränsleeffektivitet (liter bränsle/ ton landad fångst)	-18	-97
1.6	Förändring i procent av obalanserade flottor (%)	-11,9	0
1.10.a	Förändring av täckningen av Natura 2000-områden som utsetts enligt fågel- och livsmiljödirektiven (km ²)	50	0
1.10.b	Förändring av täckningen av andra geografiska skyddsåtgärder enligt artikel 13.4 i direktiv 2008/56/EG (km ²)	50	0
1.7	Skapad sysselsättning (heltidsekvivalenter) inom fiskerisektorn eller kompletterande verksamheter	5	11
1.8	Bibehållen sysselsättning (heltidsekvivalenter) inom fiskerisektorn eller kompletterande verksamheter	10	9

Tabell 8. Främjande av ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat vattenbruk (unionsprioritering 2).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål 2023	Resultat 2021
2.1	Förändring av volym vattenbruksproduktion (ton)	1 725	6 703
2.2	Förändring av värde vattenbruksproduktion (tusen euro)	7 650	8 896
2.3	Förändring av nettovinst (tusen euro)	730	9 912
2.4	Förändring av produktionsvolymen ekologiskt vattenbruk (ton)	1 700	4 650
2.5	Förändring av produktionsvolymen recirkulerande vattenbrukssystem (ton)	500	22
2.6	Förändrad produktionsvolym inom recirkulerande vattenbrukssystem genom startstöd (ton)	50	62

Tabell 9. Främjande av genomförandet av den gemensamma fiskeripolitikens regler (unionsprioritering 3).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål 2023	Resultat 2021
3.b.1	Ökning av procentandelen fullgjorda datainsamlingsinbjudningar (%)	0	0
3.a.1	Antal upptäckta allvarliga överträdelser (antal)	10	6
3.a.3	Landningar som varit föremål för fysisk kontroll (%)	5,4	8,1

Tabell 10. Fler arbetstillfällen och bättre territoriell sammanhållning (unionsprioritering 4).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål 2023	Resultat 2021
4.1	Skapad sysselsättning (heltidsekvivalenter)	8	8
4.2	Bibehållen sysselsättning (heltidsekvivalenter)	25	22
4.3	Startade företag (antal)	5	5

Tabell 11. Främjande av saluföring och beredning (unionsprioritering 5).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål 2023	Resultat 2021
5.1.a	Förändring av värdet av den första försäljningen i producentorganisationer (tusen euro)	740	11 390
5.1.b	Förändring av volymen av den första försäljningen i producentorganisationer (ton)	0	42 918
5.1.c	Förändring av värdet av den första försäljningen i andra än producentorganisationer (tusen euro)	195	974
5.1.d	Förändring av volymen av den första försäljningen i andra än producentorganisationer (ton)	0	505

Tabell 12. Främjande av genomförandet av en integrerad havspolitik (unionsprioritering 6).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål 2023	Resultat 2021
6.2.a	Förändring av täckningen av Natura 2000-områden som utsetts enligt fågel- och livsmiljödirektiven (km ²)	300	0
6.2.b	Förändring av täckningen av andra geografiska skyddsåtgärder enligt artikel 13.4 i direktiv 2008/56/EG (km ²)	300	57

Övervakningskommittén

För att följa arbetet med havs- och fiskeriprogrammet finns en övervakningskommitté. Kommittén består av 21 ledamöter från näringen, myndigheter och organisationer. Under året har det hållits två möten med övervakningskommittén, ett i maj där årsrapporten godkändes innan det skickades in till kommissionen och ett i november där bland annat en uppföljning av vattenbrukets miljöpåverkan diskuterades. Ledamöternas uppgift är att granska genomförandet och följa utvecklingen av programmet och hur målen uppnås. Övervakningskommittén har också till uppgift att granska och godkänna urvalskriterierna. Den ska dessutom granska och godkänna de rapporter som varje år skickas till EU-kommissionen. När det gäller programändringar ska övervakningskommittén rådfrågas och om den anser att det är lämpligt, avge ett yttrande. Kommittén får också lämna synpunkter om genomförandet och utvärderingen av programmet.

Landsbygdsnätverket

Landbygdsnätverket fyller en viktig funktion med att sprida information om stödmöjligheterna i programmet. Utöver det fyller de en viktig funktion genom att samla och nätverka med aktörer som arbetar med havs- och fiskeriutveckling. Målet med nätverket är att kunna genomföra programmet på ett bättre och mer effektivt sätt.

Landsbygdsnätverket skapar mötesplatser där olika aktörer på lokal, regional och nationell nivå kan informera varandra och dela erfarenheter. Tanken är att aktörerna tillsammans ska kunna utveckla metoder som sedan användas i arbetet med havs- och fiskeriprogrammet.

Utvärderingar och uppföljningar

Varje år publicerar utvärderingssekretariatet vid Jordbruksverket utvärderingar och uppföljningar. Under 2021 har utvärderingssekretariatet publicerat två utvärderingar och tre uppföljningar av havs- och fiskeriprogrammet. En fullständig lista över publicerade utvärderingar och uppföljningar under programperioden finns nedan.

Utvärderingssekretariatet har på uppdrag av regeringen sedan 2013 ansvar för utvärderingen av tre europeiska struktur- och investeringsprogram (ESI-program) som Jordbruksverket förvaltar, landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt programmet för lokalt ledd utveckling inom regionala utvecklingsfonden och socialfonden.

Det är viktigt att de utvärderingar som görs kommer till nytta. Därför är det en viktig del av utvärderingssekretariatets arbete att sprida resultaten till relevanta målgrupper.

Utvärderingarnas främsta målgrupp är Regeringskansliet och andra aktörer som arbetar med att genomföra och utveckla havs- och fiskeriprogrammet, till exempel myndigheter, organisationer och personer som är verksamma inom lokalt ledd utveckling. Men i målgruppen ingår även andra personer som arbetar med havs- och fiskeriprogrammet och relaterade frågor eller på andra sätt är berörda eller intresserade.

Resultaten redovisas vid övervakningskommitténs sammankomster. Förvaltande myndighet kommunicerar dessutom resultaten via en blogg, Programmet och pengarna, där vanligtvis utvärderarna själva lyfter de viktigaste resultaten från utvärderingar. Länk till Jordbruksverkets blogg Programmen och Pengarna: Utvärderingen är publicerad här:

<https://programmenochpengarna.wordpress.com/>

Klimatanpassning i EU-programmen 2014–2020.

Syftet med utvärderingen är att kartlägga och skapa en förståelse för möjligheter till och förutsättningar för att finansiera klimatanpassningsåtgärder inom landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt programmet för lokalt ledd utveckling.

Utvärderarna kommer fram till att det saknas en struktur för att stödja klimatanpassningsprojekt och å andra sidan finns det inte heller en struktur som förhindrar klimatanpassningsprojekt. Resultaten av denna utvärdering visar att cirka 13 procent av den totala finansieringen som beviljats inom havs- och fiskeprogrammet (EHFF) har beviljats projekt som bidrar till klimatanpassning under perioden 2014–2020. Exempel på bevarandeprojekt för att skapa bättre förutsättningar för arter som är känsliga för varmare klimat eller starta landbaserat vattenbruk där vattentemperaturen kan regleras. Utvärderingen är publicerad här: <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv215.html>

Lokala indikatorer inom lokalt ledd utveckling. Leaderområdenas upplevelser av indikatorerna 2014-2020 och en beskrivning av indikatorbanken för 2023-2027.

Leaderområdena upplever att det har varit svårt att ta fram indikatorer men att de styr mot målen. De enkäter som Leaderkontoren och LAG-ledamöterna har besvarat visar att över hälften av de som svarade tycker att det var svårt eller mycket svårt att ta fram de lokala indikatorerna. Trots svårigheterna i arbetet med att ta fram indikatorerna upplever många att de i stor utsträckning bidrar till att uppnå respektive strategis mål.

Inför nästa programperiod önskas mer stöd. Endast 4 procent av LAG-ledamöterna och 8 procent av Leaderkontoren upplevde Jordbruksverkets stöd som bra eller mycket bra under arbetet med de lokala indikatorerna inför programperioden 2014-2020. De som svarade fick också ta ställning till förslag på olika typer av stöd som Jordbruksverket skulle kunna bistå med till nästa programperiod.

Jordbruksverket har tagit fram en bank med lokala indikatorer. Under perioden 2020-2021 sammanställde Jordbruksverket en indikatorbank med sammanlagt 55 lokala indikatorer. Banken togs fram parallellt med de nationella indikatorerna och med att EU-kommissionen presenterade utkast på EU-indikatorer. Utvärderingen är publicerad här: https://www2.jordbruksverket.se/download/18.4f2523df17d02ae1adcd0a3d/1636703387636/upp21_8.pdf

Leader eller inte Leader - det är frågan. Organisering och genomförande av projektstöd för landsbygdsutveckling.

Denna rapport är en del av uppföljningen av landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet och regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014-2020.

I den här rapporten undersöks hur möjligheterna att uppfylla målet med projektstöden för landsbygdsutveckling påverkas beroende på om stöden hanteras inom Leader eller av länsstyrelsen. Författarna kartlägger och analyserar föreställningar och principer om hur god landsbygdspolitik ska bedrivas som sammanfattas i tre utgångspunkter. Därefter identifieras vad som karakteriserar de två olika formerna av projektstöd inom Leader respektive hos länsstyrelsen. Slutligen görs en analys av de olika stödformernas karaktär i förhållande till utgångspunkterna om hur landsbygdspolitik bör bedrivas. Analysen utgår från

Jordbruksverkets undersökning av vilka projektstöd till landsbygdsutveckling i nuvarande landsbygdsprogram som skulle kunna föras över till Leader.

Rapporten kommer fram till följande slutsatser:

- **En del av stöden bör överföras från länsstyrelserna till Leader.** De huvudsakliga skälen till det är dels att dagens uppdelade organisering skapar otydlighet för de som söker projektstöd, dels att Leadermetoden innebär att landsbygdspolitiken i större utsträckning utformas efter de lokala behoven och förutsättningarna.
- **Förändrade villkor kan göra att målen nås i större utsträckning.** Att enbart överföra projektstöden från länsstyrelserna till Leader skulle innebära en marginell förbättring av möjligheten att uppfylla målen med stöden i större utsträckning. Men om en sådan överföring även skulle förenas med förändrade riktlinjer och villkor kan målen däremot uppfyllas i betydligt större utsträckning
- **Ökat samarbete är en förutsättning för att få god effekt.** Om projektstöd överförs till Leader behöver samarbetsytorna stärkas, både mot den regionala utvecklingspolitiken och mot länsstyrelsernas arbetsområden.

Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/upp214.html>

Urvalskriterierna som styr vilka projekt som får stöd inom lokalt ledd utveckling.

En uppföljning av Leaderområdenas upplevelser av urvalskriterierna 2014–2020, baserad på uppgifter fram till maj 2021.

Resultatet från uppföljningen visar att:

- Mer stöd efterfrågas av Leaderområdena i arbetet med att ta fram urvalskriterierna.
- Urvalskriterierna behöver bli tydligare.
- Viktigt att följa upp och justera urvalskriterierna vid behov.
- Grundläggande villkor fyller en viktig funktion.

Rapporten utmynnar i följande rekommendationer:

- Formulera tydliga kriterier och knyt dem till mål och önskade effekter.
- Använd villkor för att förenkla bedömningen.
- Regelbunden uppföljning och justering kan ge bättre effekt.
- Utöka information om urvalskriterierna till de som söker stöd.
- Integrera urvalskriterierna i Jordbruksverkets it-system.

Utvärderingen är publicerad här:

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.664ff317cdea112765019e/1635934643266/upp21_7.pdf

Modell för utvärdering av Leadereffekter

Den här delrapporten ingår i ett projekt som utvärderar hur Leader påverkar landsbygdsutveckling på lång sikt. I rapporten utformas en modell för effekttvärdering inom Leader. Modellen skapas utifrån resultaten från de två första delrapporterna och utgör ett underlag som består av ett antal kriterier och hållpunkter för hur arbetet med effektmätning kan genomföras. Utvärderingen är publicerad här:

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.51bb92a1179a14bd852be1b1/1622190653716/utv21_2.pdf

I Vad behöver förenklas? Utvärdering av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet utvärderade inför starten av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet 2014-2020 de ansträngningar som gjorts för att förenkla för de företag som söker stöd. Utvärderingen gjordes för att kartlägga hur stödmottagarna upplevde behovet av förenklingar under programperioden 2007-2013 och för att bedöma i vilken utsträckning genomförda förändringar motsvarade det upplevda behovet. Kartläggningen gör det möjligt att senare utvärdera om genomförda förenklingar leder till att programmen blir mindre krångliga för de som söker stöd. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv151.html>

Utvärderingen av *Definitivt upphörande av fiskeriverksamhet* visade utvärderarna främst att ett antal av fartygsägarna som deltagit i åtgärden återinvesterade i nya fartyg. Dessa var ofta inriktade sig på att fiska efter andra fiskar än torsk. Detta visar att åtgärden även har effekter på andra typer av fiske. Utvärderingen visade också att av de individer som var i arbetsför ålder var få arbetslösa och majoriteten hade fortfarande inkomster från fiske eller fiskerelaterade verksamheter. Inkomstutvecklingen för individerna som var aktiva på arbetsmarknaden har varit god efter skrotningsomgångarna. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv173.html>

I Utvärdering av ESI-fondernas genomförande-organisationer i Sverige gjordes en utvärdering av organisation och arbetssätt hos de förvaltande myndigheterna för de fyra europeiska struktur- och investeringsfonderna. Jordbruksverkets, Tillväxtverket och Svenska ESF-rådet granskades genom dokumentstudier och intervjuer av personer som representerar olika delar av genomförandeorganisationerna. ESI-fondernas program till stor del genomförs på ett väl fungerande sätt givet förutsättningarna: genomförandeorganisationerna hanterar de omfattande regelverken och kraven på programmets förvaltning, det finns utarbetade arbetsmetoder och samverkansformer, styrkedjan kring insatser är tydlig och det finns välgrundade underlag av flera slag. Som alltid finns det dock utvecklingspotential för hur styrning och genomförande är utformat. På en övergripande nivå är det otydligt hur programmen ska genomföras, och det saknas samsyn kring hur programmen bör genomföras. Rapporten visar att det finns mycket omfattande regelverk och formella styrdokument och detaljerade operativa planer, rutiner, strukturer och arbetssätt. Det saknas dock ett mellansteg där de förvaltande myndigheterna bör tolka och prioritera de formella styrdokumentet, samt utveckla tydliga effektlogiker och genomförandestrategier för respektive program.

Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv172.html>

Löpande lärande utvärdering av Landsbygdsnätverket syftar till att undersöka hur Landsbygdsnätverkets interventionslogik har utformats på olika nivåer inom Landsbygdsnätverket samt att utvärdera om Landsbygdsnätverkets arbete i praktiken styrs av och genomförs i enlighet med interventionslogiken. En sammantagen bedömning utifrån

genomförd följeforskning avseende Landsbygdsnätverkets interventionslogik inför år 2017-2018 är att den i stora drag är relevant och konsistent. Det finns dock utrymme att förbättra och effektivisera arbetet med att utforma Landsbygdsnätverkets interventionslogik. Vidare kan arbetet med att prioritera aktiviteter utvecklas genom att skapa en modell för prioriteringarna, vilket säkerställer att prioriteringar sker enhetligt och utifrån förväntade effekter. För att kunna följa upp måluppfyllelse bör målen också i viss utsträckning kvantifieras. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv176.html>

Hållbar utveckling av fiskeområden - hur gick det? försöker besvara hur väl åtgärderna inom prioriterade område 4, Hållbar utveckling av fiskeområden (FOG), i det operativa programmet för fiskerinäringen 2007–2013, fyller upp målen för hela det operativa programmet, de specifika målen för området så väl som fiskeområdenas egna mål och strategier. Utvärderingen visar att utifrån de resultatindikatorer som togs fram så är måluppfyllnaden låg. Men området anses ha gett andra effekter där samverkan, nätverksbyggande och erfarenhetsutbyte anses vara starka framgångsfaktorer. Svaga bestånd av fisk gjorde att många fokuserade på projekt som förbättrade miljön för fisken. De projekt som har haft bäst långsiktighet är diversifieringsprojekten där projekten lyckats skapa ett högre värde för samma fisk genom att till exempel skapa en lokal marknad eller förädling. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv182.html>

I Hur kan vi utvärdera investeringsstödens effekter på jordbrukets och fiskets påverkan på näringsbalansen i vatten? gjordes en förstudie som syftade till att visa på de metoder som kan användas för att analysera programinsatsers effekter på förekomsten av fosfor och kväve. Utvärderingen kommer fram till rekommendationer för vald beräkningsmetod men också att en skuggkontroll är lämplig att göra– detta för att undersöka om investeringens skulle ha skett även utan stöd. Det kan också finnas ett behov av att ställa kompletterande frågor till stödsökanden, som foderkoefficienter gällande fosfor- och kväveinnehåll och andel fosfor respektive kväve i fisken för att få en korrekt uppskattning av näringsläckage från berörda vattenbruk. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv184.html>

Utvärderingen **Investeringsstöd till vattenbruk och beredning och saluföring - Leder stöden till mer investeringar?** Beräknar och avgör hur stora dödviktsförlusterna är inom beredningsindustri respektive vattenbruket. Studien analyserar också hur stöden påverkar produktionsvärde och förädlingsvärde per anställd. Utvärderarna visar att nästan en tredjedel av de totala investeringarna som sker inom vattenbruket och beredningsindustrin har skett med hjälp av stöd. Slutsatsen i rapporten är att investeringsstödet har en positiv effekt på företagets investeringar, både inom vattenbruket och beredningsindustrin, men att det även förekommer dödviktsförluster. Dödviktsförlusterna beräknas till cirka 35 procent för vattenbruket och cirka 75 procent för beredningsindustrin. Rapporten visar att trots detta har stöden potential att främja en ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling av vattenbruket och beredningsindustrin. Exempelvis finner rapporten positiva effekter av stödet på produktionsvärde och förädlingsvärde per anställd inom beredningsindustrin. Utvärderingen är publicerad här: <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv192.html>

I utvärderingen **Effekterna av stöd till selektiva och rovdjurssäkra redskap** analyseras information om beviljade stöd inom fiskeriprogrammet 2007 – 2013 och havs- och

fiskeriprogrammen 2014 – 2020. Totalt analyseras 60 projekt där många är investeringar i art-sorterande rist som används inom fisket efter havskräfta och i fisket efter nordhavsräka. Analysen finner att stöden sannolikt har haft en viss positiv effekt på användandet av rist inom kräftfisket, vilket minskat de oönskade fångsterna. Stöden har dock inte ökat användandet av rist inom räkfisket. Analysen visar att stöden till selektiva redskap inom EHFF (fram till juli 2019) är långt ifrån att uppnå målet med att minska oönskade fångster med totalt 2 300 ton fram till år 2023 (samtliga fisken). Analysen finner att förändringar i lagstiftning och regelverk sannolikt har spelat en större roll än stöden när det gäller att skapa incitament att använda selektiva redskap i både kräftfisket och räkfisket. Rapporten visar att det är viktigt att handläggare har god kännedom om de investeringar som görs och i vilken mån de kan förväntas bidra till att uppnå målen med fonden. Ett exempel är målet om minskade oönskade fångster där 6 redskapsdetaljer såsom konstruktionen av selektiva redskap påverkar mängden oönskad fångst. Rapporten finner även potentiella målkonflikter mellan resultatindikatorerna inom EHFF. Bränsleeffektivitet och oönskade fångster används båda som indikatorer för stöd till selektiva och rovdjurssäkra redskap medan forskning pekar på sämre bränsleeffektivitet vid mer selektivt fiske. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv202.html>

Ett flertal mindre och mer avgränsade uppföljningar publicerats som handlar om ändamålsenlighet, genomförande och administration av havs- och fiskeriprogrammet under programperioden. Som en fortsättning på utvärderingen av fiskeområdena under föregående programperiod gjordes en uppföljning som fokuserade på **beslutade leaderprojekt under havs- och fiskeriprogrammet 2014-2020**. Uppföljningen visade att projekten är i god linje med havs- och fiskeriprogrammets mål avseende fiskerinäringen, miljö och hållbarhet.

Vattenbruksnäringen kommer sannolikt inte utvecklas i någon högre grad genom leadermetoden. Diversifiering var ett av de områden som uppfattades som särskilt framgångsrika under programperiod 2007-2013. I dagsläget kan man dock inte se att denna erfarenhet har tagits till vara under pågående programperiod. Stor andel av projekten arbetar förutsättningsskapande, helt i linje med leadermetoden. Det finns dock en risk att projektresultat inte kommer leva vidare efter projektens avslutande. Uppföljningen är publicerad här: <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv183.html>

Anpassning till landningsskyldigheten undersöker om och i vilken utsträckning havs- och fiskeriprogrammet har bidragit till regelförändringen. Uppföljningen kommer fram till att med tanke på att det är en omfattande regelförändring är det så som sökt stöd inom programmet för att anpassa sig till de nya reglerna. Några få projekt har beviljats stöd för att anpassa hamnar och för att hantera bifångster. Det tycks dock att en stor del av de investeringar som görs för selektiva redskap görs inom fisket som omfattas av landningsskyldigheten. Detta tyder på att införande av landningsskyldighet har haft betydelse för svenskt fiske. Uppföljningen finns publicerad här:

<https://nya.jordbruksverket.se/download/18.63d20f5216d868af51966b19/1570018382017/Anpassningtill-landningsskyldigheten.pdf>

I uppföljningen **Beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter** följer man upp hur företagsstöd för att främja berednings- och saluföringssektorerna fördelas. Uppföljningen konstaterar att stödet har varit mycket populärt i målgruppen och budgeten förbrukades snabbt, 37 procent av ansökningarna kom in för sent för att kunna beviljas. Vidare ser man att över en fjärdedel av företagen har skickat in flera ansökningar. Uppföljningen visar också att drygt två tredjedelar av de beviljade pengarna har gått till företag i Västra Götalands län.

Uppföljningen rekommenderar att Jordbruksverket ser över ansökningsmöjligheterna gällande antal möjliga ansökningar och stödtak. Detta för att sprida stödets effekt över större del av marknaden. Uppföljningen är publicerad här:

<https://nya.jordbruksverket.se/download/18.7dcb873016c2a21950d475f9/1564140919941/Uppfoljningberedning-av-fiskeri-och-vattenbruksprodukter.pdf>

Produktiva investeringar i vattenbruk följer upp hur stöd har fördelats inom produktiva investeringar till vattenbruk. Uppföljningen visar att det var den första åtgärden inom havs- och fiskeriprogrammet där pengarna tog slut. Stor del av ansökningarna kom från ett fåtal företag. Över hälften av ansökningarna skickades in av fem företag. Uppföljningen rekommenderar för att sprida stödets effekt över en större del av marknaden bör

Jordbruksverket införa en begränsning av antal ansökningar eller högst beviljat belopp per företag inom varje åtgärd. Uppföljningen finns publicerad här:

<https://nya.jordbruksverket.se/download/18.7dcb873016c2a21950d4762e/1564140966250/Uppfoljningproduktiva-investeringar-i-vattenbruk.pdf>

Utvärderingssektariatet har också initierat och genomfört en utredning om det är möjligt att ytterligare förstärka jämställdhet och ickediskriminering i programgenomförandet.

Utredningen **Jämställdhet och ickediskriminering som en del av hållbar utveckling**

undersöker den juridiska tillämpningen och möjligheter till ytterligare tillämpning av jämställdhet och ickediskriminering i landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet hos handläggande- och förvaltande myndigheter. Granskningen utgår från stödformerna miljöåtgärder, företagsstöd och investeringsstöd. Utredningen kommer fram till att myndigheterna har lyft fram jämställdhet och ickediskriminering på ett tydligt sätt i EU-programmen och de regionala handlingsplanerna men tillämpningen kan bli tydligare i själva handlägningsprocessen. Därför behövs ett aktivt arbete för att förändra normer och värderingar om underrepresenterade grupper som omedvetet kan styra handläggningen.

Utredningen bedömer också att där syftet med åtgärden är att främja den miljömässiga hållbarheten eller skapa nyttor som kommer alla till del har dessa syften ett företräde framför att positivt särbehandla specifika individer som tillhör en underrepresenterad grupp.

Utredningen finns publicerad här:

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.5b7c91b9172c01731752b5a5/1592401770733/ra20_13.pdf

I **Miljöprojekt inom lokalt ledd utveckling** görs en kartläggning av de miljöprojekt som har beviljats inom lokalt ledd utveckling fram till och med 19 december 2019. Miljöprojekten uppgår till åtta procent, motsvarande 167 enskilda projekt, av det totala antalet projekten i lokalt ledd utveckling. Högst andel miljöprojekt har projekt finansierade från havs- och fiskeriprogrammen där 36 procent av beviljade projekt har miljöfokus. Beviljat belopp för miljöprojekt, 113, 8 miljoner kronor, motsvarar också det åtta procent av totalt beviljade belopp inom lokalt ledd utveckling. Endast sju av totalt 48 leaderområden saknar miljöprojekt. I 15 leaderområden har LAG prioriterat miljöprojekt trots att det inte är en målsättning i deras utvecklingsstrategi. En tematisk indelning av projektens inriktningar visar en hög diversitet av olika typer av miljöprojekt som görs och det är lika många förstudier som praktiska åtgärder. De vanligaste förekommande teman är fiskevård och turism.

Uppföljningen finns publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/upp203.html>

